

การเผยแพร่วัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ในบริบท Soft Power

The Dissemination of Modernized Morlam Culture in the Context of Soft Power

¹สุนทร ฝ่ายที, ²ไชยวัฒน์ ชูมนาเสียว, ³หอมหวล บัวระภา
และ ⁴ราตรีศรีวิไล บงสิทธิ์พร

¹Soonthon faytee, ²Chaivat Chumnasiao, ³Homhuan Buarabha,
and ⁴Ratrisrivai Bongsthiporn

^{1,2,3,4}สาขาวัฒนธรรม ศิลปกรรมและการออกแบบ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{1,2,3,4}Field Culture Fine Arts and Design, Khon Kaen University.

¹Corresponding Author, E-mail: 6585210001@neu.ac.th

Received: September 8, 2025; **Revised:** December 16, 2025; **Accepted:** December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของวัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ ในบริบทของ Soft Power และบทบาทในการเป็นเครื่องมือส่งเสริมภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทยในเวทีโลก ผลการศึกษาพบว่า หมอลำประยุกต์สามารถสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ การใช้ Soft Power ผ่านหมอลำได้สร้างอัตลักษณ์ร่วมสมัยวิถีความเป็นอยู่ และภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับประเทศ โดยกระบวนการเผยแพร่ได้ใช้กลยุทธ์การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ในหลายมิติ อาทิ การผสมผสานกับดนตรีร่วมสมัย (EDM, Pop, Disco) การใช้ช่องทางดิจิทัล (TikTok, YouTube) และการพัฒนา "หมอลำเมตาเวิร์ส" (Mo lam Metaverse) ซึ่งการนำหมอลำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่นี้ เป็นการพัฒนาหมอลำสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และ Soft Power ในสังคมเสมือนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หมอลำ; Soft Power; วัฒนธรรม; อัตลักษณ์; เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

This academic article aims to study and analyze the potential of Modernized Morlam culture in the context of Soft Power and its role as a tool to promote Thailand's cultural image and creative economy on the global stage. The findings reveal that: modernized Morlam can truly create a cultural influence both in Thailand and abroad. The use of Soft Power through Morlam has generated a contemporary identity, way of life, and a positive image for the

country. The dissemination process employs creative development strategies in various dimensions, such as integration with contemporary music (EDM, Pop, Disco), the use of digital channels (TikTok, YouTube), and the development of the "Morlam Metaverse". The application of Morlam to create new economic value in this manner is a sustainable development of Morlam towards the creative economy and Soft Power in the virtual society.

Keywords: Morlam; Soft Power; Culture; Identity; Creative Economy

หมอลำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่มูลค่าระดับชาติ

ในยุคโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมได้กลายเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างอิทธิพลในระดับนานาชาติ Soft Power หรืออำนาจละมุนละไม เป็นแนวคิดที่เน้นการใช้อิทธิพลผ่านวัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบาย เพื่อสร้างภาพลักษณ์และความนิยม ประเทศไทยในฐานะประเทศที่มีมรดกทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย มีโอกาสในการใช้ Soft Power เพื่อสร้างจุดเด่นและความสนใจในเวทีโลกหมอลำ เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่มีความหลากหลายทั้งด้านดนตรี เนื้อหา และรูปแบบการแสดง ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา หมอลำได้ถูกปรับปรุงให้ทันสมัยมากขึ้น เรียกว่า “หมอลำประยุกต์” ซึ่งผสมผสานดนตรีสมัยใหม่ เครื่องแต่งกายร่วมสมัย และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการเผยแพร่ ผลลัพธ์ที่ได้คือ การเข้าถึงกลุ่มผู้ชมในวงกว้าง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจศักยภาพของหมอลำประยุกต์ในฐานะเครื่องมือ Soft Power บทความนี้จะมีความสำคัญในการสำรวจและวิเคราะห์บทบาทของหมอลำในเชิงยุทธศาสตร์ผ่านวัฒนธรรม โดย The citizen. Plus, Thai PBS. (2567) ได้สัมภาษณ์หมอลำราตรี ศรีวิไล บงสิทธิพร ไว้ว่า หมอลำในฐานะศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย ผ่านการผสมผสานดนตรีสมัยใหม่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ และการเข้าถึงกลุ่มผู้ชมในระดับสากล การศึกษาได้อาศัยแนวทางบทความเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตและเผยแพร่หมอลำประยุกต์ รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่าการเผยแพร่หมอลำประยุกต์ในรูปแบบใหม่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้ชมทั้งในและต่างประเทศ และสามารถส่งเสริม Soft Power ของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมสมัย อันนำไปสู่การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับประเทศ

การแสดงหมอลำนับเป็นมรดกพื้นบ้านอีสานที่อยู่ในชีวิตของคนอีสานมาอย่างยาวนาน มีความหลากหลายและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสามารถเข้าถึงค่านิยมที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภค ดิฐพงษ์ อุเทศธารง (2025) ได้ให้ข้อคิดความรู้เรื่องหมอลำ ไว้ว่า หมอลำ คือผู้ดำรงบทบาทสำคัญในการขับร้องและทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นท่วงทำนองให้แก่ผู้ชม โดยใช้การลำซึ่งหมายถึงการขับร้อง การเปล่งเสียง หรือท่องคำให้เป็นท่วงทำนองต่างๆ ตามกลอนลำซึ่งเป็นบทร้องที่ถูกประพันธ์ขึ้นในลักษณะบทร้อยกรองที่ไม่มีจังหวะตายตัว ใช้สำหรับลำให้ผู้ฟังได้รับรู้ถึงเนื้อความต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมนิทานพื้นบ้าน คติสอนใจ คุณธรรม จริยธรรม จาริตประเพณี ค่านิยม รวมไปถึงความเชื่อต่างๆ

ของผู้คนในท้องถิ่น คุณสมบัติหอมล่ำที่ดีต้องมีน้ำเสียงที่ดี สามารถจดจำทำนองการลำและต้องมีไหวพริบ ปฏิภาณดี หอมล่ำส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการลำเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวของการลำซึ่งระหว่างเล่น เพลงหอมล่ำก็จะแสดงประกอบและคลอไปกับเสียงแคนตามจังหวะลีลาและความสามารถของหอมล่ำและ หอมแคนเป็นสำคัญ ประเภทหอมล่ำได้แก่ หอมล่ำพื้น หอมล่ำกลอน หอมล่ำเพลิน หอมล่ำผีฟ้า หอมล่ำ ประยุกต์ ลำไทเลย ลำเตี้ย และลำซิ่ง โดยผ่านเครื่องมือ Soft Power เป็นตัวนำทางในการเผยแพร่

การใช้ Soft Power เป็นเครื่องมือผ่านวัฒนธรรมทางการทูตได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความ จำเป็นที่รัฐบาลหรือผู้ที่กำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถระบุ แหล่งทรัพยากรที่เป็น Soft Power ในประเทศของตนได้อย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายด้านการ ต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งต้องทำควบคู่ไปกับการทูตสาธารณะ ซึ่งหมายถึงการสื่อสารภาพลักษณ์ของประเทศหนึ่งไปสู่ประชาชนของชาติอื่นจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่แนบ แน่นระหว่างประชากับประชาชน การเผยแพร่วัฒนธรรมหอมล่ำประยุกต์ของราตรี ศรีวิไล ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2565 สาขาศิลปะการแสดง (หอมล่ำประยุกต์) "หอมล่ำ" ในฐานะศิลปะการแสดงพื้นบ้านของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากการเผยแพร่บทความวิชาการเรื่อง "จากราชีนิหอมล่ำซิ่งสู่ศิลปิน แห่งชาติ: แม่ครูราตรีศรีวิไล บงสิทธิพร" ได้กล่าวไว้ว่า การเป็นหอมล่ำจังหวัดขอนแก่นคนแรกที่ได้รับการเชิดชู เกียรติอันดับสูงนี้ คือตำแหน่งศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หอมล่ำประยุกต์) การปรับตัวเพื่อความอยู่ รอดของหอมล่ำ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนและอิทธิพลของดนตรีที่ได้รับความนิยมในสังคมไทยเป็นอย่างมากใน ช่วงเวลานั้นคือดนตรี Disco หมายถึงวัฒนธรรมแนวเพลงย่อยที่ได้รับความนิยมในช่วงทศวรรษ 1970 จากเดิม ที่เคยอยู่แต่ตามสถานบันเทิงต่างๆ ต่อมาก็ได้ขยายแผ่อิทธิพลตามกิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆ ในยุค นั้น และเจ้าภาพก็นิยมจ้างการแสดงที่มีความอลังการมีแสงสีเสียงมีแดนเซอร์ ถ้างานไหนไม่มี งานนั้นคนจะมา ดูน้อยมากเพราะคนที่มาเที่ยวงานคือคนหนุ่มคนสาว จึงมักจะพาเพื่อนๆ มาดูหอมล่ำกลอนซึ่งปัจจุบันได้ กลายเป็นหอมล่ำประยุกต์

พัฒนาการคุณค่าและความสำคัญของหอมล่ำ

ที่มากไปกว่า "หอมล่ำ" มหรสพการแสดงของชาวอีสานของไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการลำแถบภาคใต้ ของ "สปป. ลาว (Lao PDR)" มีการพัฒนาต่อเนื่องยาวนานนับพันปี จวบจนกระทั่งแบ่งบานสูงจอมในแผ่นดิน อีสานซึ่งเคยถูกมองจากคนภายนอกกว่า เป็นดินแดนแห้งแล้ง ยากจน ก้นดาร์ที่สุดของประเทศ การเกิดขึ้นของ หอมล่ำไม่มีหลักฐาน ที่แน่ชัดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด แต่เชื่อว่ามีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมการบวงสรวงผีแถน (เทวดา) ผู้ปกป้องคุ้มครอง อันเป็นพื้นฐานคติความเชื่อของผู้คนในดินแดนแถบนี้มานาน จากการขับประโยคสั้นๆ มา เป็นการลำเป็นเรื่องราว สามารถพัฒนาอ่อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเล่าเรื่องพื้นบ้านนิทานจากลำพื้น พัฒนามา เป็นลำเรื่องและลำซิ่ง อย่างในปัจจุบัน หอมล่ำเป็นปรากฏการณ์ของสังคมอีสานที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ อีสานทั้งในด้านปรัชญาความคิด ทศนคติ รสนิยม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม อย่างครบถ้วน ถึงกับเคยมีผู้ เปรียบเปรยว่า หอมล่ำคือกระจกบานใหญ่ที่ส่องสะท้อนชีวิตและจิตวิญญาณของสังคมอีสานอย่างแท้จริง และ ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ (2553) ได้กล่าวว่า ถ้าต้องการศึกษาสังคมอีสาน สามารถศึกษาผ่านหอมล่ำจะเข้าใจ

อีสานได้ในทุกมิติ เพราะหมอลำคือสื่อสะท้อนโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ของคนอีสานได้ทั้งระบบ ซึ่งก็เท่ากับว่าหมอลำได้ส่งสมมุติปัญญาอีสานเอาไว้ได้อย่างครบถ้วน และที่สำคัญหมอลำได้กลายเป็นอัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสานที่มีพัฒนาการมายาวนานกว่าศิลปะพื้นบ้านแขนงอื่นๆ การพัฒนาของหมอลำนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดถึงสถานภาพการดำรงอยู่ของหมอลำในยุคปัจจุบันเป็นอย่างไร และมีแนวทางในการอนุรักษ์ ประยุกต์ สร้างให้หมอลำในฐานะเป็นทุนทางวัฒนธรรมได้ดำรงอยู่เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับสังคมอีสาน ผ่านวัฒนธรรมในบริบท Soft Power

หมอลำได้สะท้อนภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ดังนี้ 1) ด้านวัฒนธรรม อัตลักษณ์อีสานและร่วมสมัย หมอลำเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สามารถสะท้อน อัตลักษณ์อีสานได้อย่างครบถ้วนในทุกมิติ ทั้งด้าน ปรัชญา ความคิด ทัศนคติ และวัฒนธรรม การใช้ Soft Power ผ่านหมอลำสามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมสมัย และภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับประเทศไทยในระดับสากล หมอลำที่พัฒนาแล้วถือเป็นสื่อวัฒนธรรมที่มีพลังสะท้อนชีวิต ปรัชญา และ อัตลักษณ์ของชาวอีสาน 2) ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมอลำประยุกต์สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับประเทศและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนได้อย่างหลากหลาย 3) การสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาหมอลำเป็นเครื่องมือ Soft Power นำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ และการสร้างรายได้ใหม่จาก การแสดง การไลฟ์สด และสื่อต่างๆ ซึ่งเป็นได้ทั้งอาชีพหลัก และอาชีพเสริม 4) อุตสาหกรรมความบันเทิงและการท่องเที่ยว การขับเคลื่อนสู่อุตสาหกรรมบันเทิงเชิงวัฒนธรรมและในด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เช่น การจัดเทศกาลหมอลำ และการใช้พื้นที่การแสดงในชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

คุณค่าด้านสังคมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามแม้ว่าบทความจะไม่ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนา แต่ในบริบทของสังคมวัฒนธรรมอีสานโดยรวม มีความเป็นไปได้ที่จะเชื่อมโยงหมอลำกับพุทธศาสนาได้ในบางแง่มุม เช่น 1) หมอลำกับการเทศน์ในอดีต หมอลำบางประเภท เช่น หมอลำกลอน อาจมีการนำเอาเนื้อหาคติธรรมทางพุทธศาสนามาปรับใช้ในการลำ เพื่อให้เข้าถึงชาวบ้านได้ง่าย เช่น การเทศน์แหล่ เรื่องราวในพุทธประวัติ หรือชาดกต่างๆ 2) การแสดงในงานบุญ การแสดงหมอลำมักเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญประเพณีต่างๆ ของชาวอีสาน ซึ่งหลายงานมีรากฐานมาจากความเชื่อและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เช่น งานบุญบั้งไฟ งานบุญผะเหวด (บุญมหาชาติ) และบุญกฐินหรือตามกิจกรรมบุญประเพณี ต่างๆ 3) คติธรรมในเนื้อหา เนื้อหาของหมอลำบางส่วนอาจแฝงด้วยคำสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ การทำความดี หรือเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องและสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวพุทธในท้องถิ่นอีสานตามยึดครองประเพณีแต่เดิม

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักวิชาการ (2565) กล่าวว่า สำหรับประเทศไทยนั้น มีวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งที่มาของ Soft Power เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมในต่างประเทศ เช่น นาฏศิลป์ไทย อาหารไทย มวยไทย และภาพยนตร์ไทย ซึ่งรัฐบาลไทยมีนโยบายในการผลักดัน Soft Power ความเป็นไทยโดยเฉพาะอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ 5 F ได้แก่ 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) 3) ผ้าไหมไทยและการออกแบบแฟชั่น (Fashion) 4) มวยไทย (Fighting) และ 5) เทศกาลประเพณี (Festival) สู่ระดับโลก เพื่อช่วยสร้างรายได้และภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศ ปัจจุบันบริษัท Brand

Finance ซึ่งเป็นบริษัทให้คำปรึกษาอิสระระดับโลกได้มีการจัดอันดับ Global Soft Power Index เป็นประจำทุกปี โดยสำรวจความคิดเห็นประชากรโลกทางออนไลน์มากกว่า 100,000 คนในจำนวน 120 ประเทศในดัชนีด้านต่างๆ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ความคุ้นเคยต่อประเทศนั้นๆ (Familiarity) 2) ความมีชื่อเสียง (Reputation) 3) ความมีอิทธิพล ในด้านต่างๆ (Influence) 4) โครงสร้างของ Soft Power ใน 7 มิติ (7 Soft Power Pillars) เช่น ธุรกิจการค้า ธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณี สื่อและการสื่อสาร เป็นต้น 5) การตอบสนองต่อโควิด 19 (COVID-19 Response) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดัชนีในแต่ละด้านที่แตกต่างกันไป และจากการจัดอันดับ 120 ประเทศ ประเทศที่มี Soft Power ที่ทรงพลังที่สุดในโลกในปี 2565 อันดับหนึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา ในขณะที่เกาหลีใต้อยู่ในอันดับที่ 12 ส่วนประเทศไทยแม้ว่าจะได้รับคะแนนประเมินที่สูงขึ้นแต่อันดับก็ตกลงจากลำดับที่ 33 ในปี 2564 เป็นอันดับที่ 35 ในปี 2567

รูปแบบและกระบวนการเผยแพร่วัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ในบริบทของ Soft Power

หมอลำกลอน เป็นรูปแบบเดิมของหมอลำในปัจจุบันได้กลายเป็น "หมอลำประยุกต์" ลำพื้น และลำเรื่อง เป็นพัฒนาการจากการขับขับประโยคสั้นๆ มาลำเป็นเรื่องเป็นราว ลำซึ่ง เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากลำพื้นและลำเรื่อง หมอลำประยุกต์ เป็นรูปแบบที่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยมากขึ้นโดยผสมผสานดนตรีสมัยใหม่ เครื่องแต่งกายร่วมสมัย และใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการเผยแพร่ กระบวนการเผยแพร่วัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ในบริบทของ Soft Power

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง (Modernization) หมอลำได้ถูกปรับเปลี่ยน และพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัยเรียกว่า "หมอลำประยุกต์" การผสมผสานดนตรีและเทคโนโลยี (Integration) มีการผสมผสานดนตรีร่วม เช่น EDM, Pop, และ Disco ใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการเผยแพร่ เช่น YouTube, Tik Tok มีการพัฒนาต้นแบบ "หมอลำเมตาเวิร์ส" (Mo lam Metaverse) ขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อยกระดับหมอลำให้สอดคล้องกับบริบทสังคมเสมือนในปัจจุบัน การสร้างอัตลักษณ์ร่วมสมัย (Contemporary Identity) และการใช้ Soft Power ผ่านหมอลำ สามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมสมัย วิถีความเป็นอยู่ และภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับประเทศไทย การเผยแพร่ผ่านช่องทางที่หลากหลาย (Dissemination Channels) สื่อออนไลน์ เว็บไซต์จริง (การแสดง) ไลฟ์สด สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ เอกสาร โบรชัวร์ (Brochure) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดย มีการพัฒนาหมอลำสู่เศรษฐกิจ สร้างสรรค์ ดังนี้ 1) นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ 2) มีการจัดเทศกาลหมอลำและใช้พื้นที่การแสดงในชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3) มีการสร้างเครือข่ายและทำงานร่วมกันระหว่าง นักวิจัยคนรุ่นใหม่ ศิลปินพื้นบ้าน ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการ, โดยกระบวนการนี้จะนำไปสู่การเผยแพร่วัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ในบริบท Soft Power ผ่านระบบอุตสาหกรรมความบันเทิงเชิงวัฒนธรรม

แนวทางในการพัฒนาหมอลำให้เป็นเครื่องมือ Soft Power

1. แนวทางการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ (Creative Development) และหมอลำถือเป็นทุนวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาได้ใน 5 มิติ คือ 1) ด้านการแสดง 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านแฟชั่นและการออกแบบ 4) ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว 5) ด้านการศึกษาและอนุรักษ์

2. กระบวนการและวิธีการพัฒนาหมอลำสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และ Soft Power มีกระบวนการสำคัญดังนี้ การวิจัยและพัฒนาฐานข้อมูล: ทีมนักวิจัยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดและนำเสนอองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมจากมหาวิทยาลัยและภาคีเครือข่าย และมีการรวบรวมพัฒนา ฐานข้อมูลแผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Mapping) ในระบอบออนไลน์ การสร้างความร่วมมือได้มุ่งเน้นไปที่กลุ่มคนรุ่นใหม่และคนคืนถิ่น ศิลปินหมอลำพื้นบ้านและผู้ประกอบการหมอลำ ให้มีพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผลงานและพัฒนานวัตกรรมร่วมกัน การพัฒนาทักษะ: Up-Skil และเพิ่ม New Skil ให้กับการแสดงคณะหมอลำเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนและก้าวหน้าต่อไป การสร้างมูลค่าเพิ่ม การบรรจุสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมภายใต้หมอลำกว่า 79 รายการ ที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันในรูปแบบของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ข้อเสนอแนะเพื่อผลักดันหมอลำสู่ Soft Power ในระดับนโยบายได้แก่ การส่งเสริมการบูรณาการหมอลำในกลยุทธ์ Soft Power 5F: 1) Food, 2) Film, 3) Fashion, 4) Fighting, 5) Festival, 2) พัฒนาช่องทางดิจิทัล การตลาด และนวัตกรรมสำหรับศิลปินหมอลำ 3) จัดทำ (Cultural Mapping และ Metaverse) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรม 4) สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา และศิลปินพื้นบ้าน 5) จัดลิขสิทธิ์หมอลำ 6) สนับสนุนโดยรัฐและเอกชน 7) ต้นสู่นานาชาติ

หมอลำกับความพยายามทำให้เป็น Soft Power

อิงตามแนวคิดของ Joseph Nye (2004) ซึ่งแบ่ง Soft Power ออกเป็น 3 แหล่งหลัก 1) วัฒนธรรมที่ดึงดูดใจผู้อื่น 2) ค่านิยมทางการเมืองที่สอดคล้อง 3) นโยบายต่างประเทศ ที่มีศีลธรรม แนวคิดนี้ได้รับการต่อยอดในการทูตวัฒนธรรมการส่งออก ความบันเทิงและนโยบายรัฐบาล เช่นโครงการ หนึ่งครอบครัว หนึ่งทักษะ Soft Power ด้านวัฒนธรรมหมอลำและการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ (Creative Development) หมอลำถือเป็นทุนวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาได้ 5 มิติ 1) ด้านการแสดง - ผสมผสานหมอลำกับ EDM, pop, disco 2) ด้านเทคโนโลยี - ถ่ายทอดสด Tik Tok, YouTube, พัฒนา "หมอลำ" Metaverse 3) ด้านแฟชั่นและการออกแบบ - ชุดหมอลำร่วมสมัย สินค้าออกแบบลายหมอลำ 4) ด้านเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว - เทศกาลหมอลำ พื้นที่การแสดงในชุมชน 5) ด้านการศึกษาและอนุรักษ์ - สอนหมอลำในโรงเรียน, สร้างเครือข่ายเยาวชน

สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์ (2565) อ้างถึง แนวคิด Soft Power ของ Joseph Nye (2004) Soft power เป็นแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ศาสตราจารย์ Joseph Nye อาจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด (Harvard University) ได้อธิบายไว้ว่า (อำนาจละมุน) หมายถึง ความสามารถในการชักจูงใจ ทำให้ผู้อื่นมีความพึงพอใจหรือเต็มใจเปลี่ยนพฤติกรรม ยอมรับ และคล้อยตาม สิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้อำนาจ โดยกลไกหลักที่สำคัญในการใช้ Soft Power คือการสร้าง ความดึงดูดใจต่อผู้อื่น และ

ผลจากการใช้ Soft Power ต้องเกิดจากการดึงดูดใจที่ชักจูงให้คล้อยตามโดยปราศจากการคุกคาม หรือการ แลกเปลี่ยนสิ่งใดๆ ซึ่งแตกต่างจากการใช้อำนาจแบบดั้งเดิมคือ อำนาจเชิงบังคับขู่เข็ญ หรือ Hard Power ซึ่งการใช้อำนาจทางการทหาร และการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งมุ่งคุกคามผู้อื่น ศาสตราจารย์ Joseph Nye ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของ Soft Power ว่า ประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมที่สามารถโน้มน้าวผู้อื่นได้ 2) ค่านิยมทางการเมืองทั้งในและนอกประเทศ 3) นโยบายต่างประเทศที่ชอบธรรมและใช้อำนาจอย่างมีศีลธรรม โดยหากประเทศหนึ่งมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่น หรือมีค่านิยมทางการเมืองสอดคล้องกันจะทำให้ Soft Power ของประเทศนั้นเพิ่มขึ้น แต่หากประเทศที่ใช้อำนาจดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบก้าวร้าว Soft Power ของประเทศนั้นก็จะน้อยลง อย่างไรก็ตามแม้การใช้ Soft Power จะเป็นการใช้อำนาจโดยวิธีที่นุ่มนวลกว่า Hard power แต่ผลจากการ Soft Power อาจไม่ส่งผลให้เกิดผลดี กว่า Hard Power เสมอไปเนื่องจาก Soft Power อาจถูกนำไปใช้ได้ทั้งในทางที่ดี และไม่ดีได้เช่นกัน นอกจากนี้ การใช้อำนาจ ยังอาจมีการใช้ Soft Power ร่วมกับ Hard Power เพื่อให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ และเน้นการใช้อิทธิพลผ่านค่านิยม วัฒนธรรม และนโยบายต่างประเทศ เพื่อให้ประเทศอื่นยอมรับโดยปราศจากการบังคับ แนวคิดนี้ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในด้านการทูตวัฒนธรรม และการส่งออกความบันเทิง Soft power

Stuart Hall (1980) แนวคิดด้านอัตลักษณ์ ทฤษฎีวัฒนธรรมนิยม (Cultural Studies Theory) Stuart Hall ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ว่า "ตัวตนที่แท้จริงร่วมกัน" ซึ่งผู้คนจำนวนมากที่มีประวัติศาสตร์และบรรพบุรุษร่วมกันและมีร่วมกันในมุมมองนี้ "อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม" ให้กรอบอ้างอิงและความหมายที่มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงและต่อเนื่อง ผ่านการขึ้นลงของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ สิ่งนี้ทำให้ สามารถสืบย้อนต้นกำเนิดของลูกหลานและสะท้อนประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษในสถานะความจริงร่วมกันและยอมรับว่าอัตลักษณ์เหล่านี้อยู่ภายใต้ "การเล่น" อย่างต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอำนาจ ดังนั้น Hall จึงนิยามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นชื่อที่เราตั้งให้กับวิธีการต่างๆ ที่ทำให้เราอยู่ในตำแหน่งและวางตำแหน่งตัวเองภายในเรื่องเล่าของอดีต แต่ถึงกระนั้นก็แสดงให้เห็นถึงการผสมผสาน สำหรับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยกระทรวงวัฒนธรรม (2564) ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายของศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยไว้ว่า ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยหมายถึง ผลงานศิลปวัฒนธรรมที่มีเนื้อหาหลักสะท้อนความเป็นปัจจุบันที่ยังคงปรากฏรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนนั้นๆ แล้วถูกนำมาปรับแต่งต่อยอด มีกรอบการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่งโดยผ่านกระบวนการประยุกต์ผสมผสานองค์ประกอบต่างๆ ทั้งเก่าและใหม่ สร้างการเชื่อมโยงระหว่างมิติของเวลา สถานที่ และความสัมพันธ์ของสมาชิกสังคม ผ่านการใช้เทคนิคและเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการนำเสนอผลงาน และผลงานนั้น เป็นเครื่องมือที่ศิลปินใช้ในการสื่อสารตีแผ่ความคิดเกี่ยวกับสภาพแห่งปัจจุบันร่วมสมัยให้สังคมรับรู้ ซึ่งงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยในแต่ละประเภทยุคหนึ่งล้วนเกิดจากจินตนาการ การต่อยอดภูมิปัญญา ผนวกด้วยความคิดสร้างสรรค์ หลอมรวมให้เกิดเป็นผลงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยอันทรงคุณค่าในรูปแบบต่างๆ เป็นประโยชน์ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับคุณค่าทางจิตใจ

อันได้แก่ ความสุนทรีย์ที่ละเอียดอ่อนที่ก่อให้เกิด (ความสุข) และเกิดประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตตามประเภท หรือคุณลักษณะของผลงานศิลปะวัฒนธรรมนั้นๆ

แนวคิดที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นมีมากมาย ทั้งปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี ศาสนา อุดมการณ์ ความเชื่อ รวมทั้งปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม หรือแนวความคิดที่บุคคลหรือสังคมยึดถือในสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นได้ทั้งแบบค่อยเป็นค่อยไป หรืออาจเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงจนกลายเป็นนวัตกรรมใหม่ที่แตกต่างจากวัฒนธรรม เดิม และเกิดความไม่สมดุลของวัฒนธรรมขึ้นในสังคม ส่งผลกระทบต่อในเชิงลบ เช่น ความไม่เข้าใจระหว่างวัยของผู้คน เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็อาจก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวก เช่น ความสะดวกสบายมากขึ้นและมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดี อาจมีแรงต้านและรักษาวัฒนธรรมเดิมเอาไว้ได้ แต่หากสังคมใดอ่อนแอก็อาจจะถูกครอบงำทางวัฒนธรรม หรือเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ทั้งนี้ทั้งนั้น ผลกระทบดังกล่าวอาจก่อให้เกิดได้ทั้งผลดีและผลเสียต่อสังคม ดังในภาพ

กองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย (2566-2570) ศิลปะร่วมสมัยเป็นมิติการสร้างสรรคจากรากฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยนำกระบวนการแบบหรือแนวความคิดของสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบัน มาประยุกต์ใช้อย่างบูรณาการต่อยอด ผสมผสานกับเทคโนโลยี ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ นำไปสู่การยกระดับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการสร้างสรรค์ในสาขาต่างๆ 9 สาขา ได้แก่ 1) ทัศนศิลป์ 2) วรรณศิลป์ 3) ดนตรี 4) ศิลปะการแสดง 5) ภาพยนตร์ 6) สถาปัตยกรรม 7) มัณฑนศิลป์ 8) เริงศิลป์ และ 9) การออกแบบเครื่องแต่งกาย โดยมุ่งให้เกิดการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างคุณค่าทางสังคมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ในระดับนานาชาติ

เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์ (2567) อ้างถึง นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับ Soft Power คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีชุดที่นายเศรษฐา ทวีสิน เป็นนายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2566 นั้น ได้มีนโยบายที่เกี่ยวข้อง Soft Power สรุปได้ดังนี้ รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการสร้างพลังสร้างสรรค์ หรือ Soft Power ของประเทศเพื่อยกระดับและพัฒนาความสามารถด้านความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยให้สร้างมูลค่าและสร้างรายได้ รวมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาต่อยอดศิลปะ วัฒนธรรม และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาต่อยอดในการสร้างมูลค่าเพิ่ม นอกจากนี้รัฐบาลจะสร้างงานสร้างรายได้ผ่านการเสริม 1 ครอบครัว 1 ทักษะ Soft Power (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2566)

ดังนั้นวัฒนธรรมหมอลำและการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ หมอลำถือเป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีรากฐานลึกซึ้งในภาคอีสานของไทย หมอลำไม่เพียงแต่เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง แต่ยังสะท้อนความเชื่อ จารีตประเพณี และโครงสร้างทางสังคมของชุมชน นักวิจัยหลายคนชี้ให้เห็นว่าหมอลำเริ่มปรับตัวโดยผสม ผสานดนตรีร่วมสมัย เช่น ลูกทุ่ง ป๊อป หรือดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ (EDM, Electronic dance music) เพื่อเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ และคนต่างชาติ ดังนั้นหมอลำจึงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

ที่ประกอบด้วยดนตรีการขับร้องการเล่าเรื่องและการร่ายรำอย่างมีเอกลักษณ์ถือเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชาวอีสานในยุคปัจจุบันหมอลำได้รับการพัฒนาในรูปแบบหมอลำประยุกต์ ซึ่งสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนได้อย่างหลากหลายโดยสามารถจำแนกการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ของวัฒนธรรมหมอลำได้ 5 ด้าน 1) ด้านการแสดง มีการผสมผสานหมอลำกับดนตรีร่วมสมัย เช่น EDM, Pop, และ Disco 2) ด้านเทคโนโลยี มีการใช้ช่องทางดิจิทัลในการเผยแพร่ เช่น TikTok และ YouTube รวมถึงมีการพัฒนา "หมอลำเมตาเวิร์ส" (Mo lam Metaverse) 3) ด้านแฟชั่นและการออกแบบ มีการออกแบบชุดหมอลำร่วมสมัยและสินค้าที่ออกแบบจากลายหมอลำ 4) ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว มีการจัดเทศกาลหมอลำและใช้พื้นที่การแสดงในชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว 5) ด้านการศึกษาและอนุรักษ์ มีการจัดสอนหมอลำในโรงเรียนและสร้างเครือข่ายเยาวชนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2565) ทีมนักวิจัยโครงการวิจัยหมอลำกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตามวิถีการแปรเปลี่ยนทางนวัตกรรม และการประกอบการทางวัฒนธรรม ในสังคมเสมือน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วย คณาจารย์ นักวิจัยสหสาขาจากวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้จัดกิจกรรมเยี่ยมชมหรือเยี่ยมชมสถานที่ (Site Visit) นำเสนอความก้าวหน้าผลการวิจัยต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิส่วนกลาง หน่วยบริหารและจัดหาทุนระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่ได้เดินทางมาติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนางานแก่ทีมนักวิจัยโดยโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก (บพท.) เป็นเวลาหนึ่งปี โดยงานวิจัยนี้สอดคล้องกับทิศทางของวิทยาลัยที่มุ่งขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากและนโยบายของมหาวิทยาลัยว่าด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ การพัฒนานวัตกรรมและถ่ายทอดองค์ความรู้

การพัฒนายกระดับและต่อยอดการแสดงพื้นบ้านหมอลำ

หมอลำถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมสำคัญของชาวอีสานไปสู่การเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และก้าวสู่การเป็น Soft Power ภายใต้บริบทของสังคมเสมือนที่นับวันยิ่งมีความก้าวหน้าและท้าทายยิ่งขึ้น การขับเคลื่อนโครงการวิจัยในครั้งนี้ นักวิจัยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดและนำเสนอองค์ความรู้และนวัตกรรมจากมหาวิทยาลัยและภาคีเครือข่ายไปสู่การ up-Skill และเพิ่ม New Skill เพื่อพัฒนาการแสดงหมอลำให้เติบโตอย่างยั่งยืน ภายใต้ทุนทางวัฒนธรรมที่คณะหมอลำมีมาแต่เดิมอยู่แล้ว โดยมีเป้าหมายมุ่งเน้นไปที่กลุ่มคนรุ่นใหม่และคนคืนถิ่น ศิลปินหมอลำพื้นบ้านและผู้ประกอบการหมอลำ ให้ทั้งสามส่วนได้มีพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผลงาน และพัฒนา นวัตกรรมร่วมกัน ซึ่งท้ายที่สุดจะส่งผลต่อการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้ให้ยืนยาวต่อไป ยิ่งไปกว่านั้นยังได้รวบรวมและพัฒนาฐานข้อมูลแผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Mapping) ในระบอบออนไลน์ที่ได้บรรจุรายการสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้หมอลำไว้กว่า 79 รายการ โดยแต่ละรายการมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันในรูปแบบของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และห่วงโซ่

คุณค่า (Value Chain) โดยแยกออกเป็น ด้านการแสดง เครื่องแต่งกาย การออกแบบการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน อุปกรณ์การแสดง สถานที่ผลิตผลงาน บริการถ่ายทอดสดบนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

การยกระดับหมอลำให้สอดคล้องกับบริบทสังคมเสมือนในปัจจุบัน โครงการวิจัยฯ ได้พัฒนาต้นแบบ "หมอลำเมตาเวิร์ส" (Mo lam Metaverse) ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยในพื้นที่ Metaverse ได้ออกแบบตัว อวตาร (Avatar) จากการถอดแบบตัวแสดงและชุดแสดงของหมอลำ เช่น พระเอก นางเอก ตัวตลก แดนเซอร์ ให้เสมือนจริง มีการแบ่งพื้นที่เนื้อหานำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจะเป็นส่วนการแสดงหมอลำที่ทำให้ผู้เข้าชมเกิดความตื่นตาตื่นใจ และส่วนที่ 2 จะเป็นพื้นที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมอลำหมู่อีสานในยุคต่างๆ พร้อมออกแบบให้สามารถเชื่อมโยงกับสื่อสังคมออนไลน์ของหมอลำคณะต่างๆ ได้หากผู้ชมสนใจ จะเข้าไปดูความเคลื่อนไหวคิวงานการแสดง หรือซื้อบัตรเข้าชมการแสดงออนไลน์ในกลุ่มปิด อีกทั้งผู้เข้าชมในพื้นที่หมอลำ Metaverse ยังสามารถเข้าถึงข้อมูลแผนที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับหมอลำได้อีกช่องทางด้วย กล่าวได้ว่า "หมอลำ" นอกจากจะเป็นการแสดงพื้นบ้านยอดนิยม เป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นจิตวิญญาณของคนอีสานและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเมืองขอนแก่นที่ได้ขึ้นชื่อว่า "เป็นมหานครหมอลำ" แล้ว ยังเป็นพื้นที่ให้นักวิจัยคนรุ่นใหม่ ศิลปินพื้นบ้าน ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนพัฒนา นวัตกรรม สร้างเครือข่ายและทำงานร่วมกันอย่างเหนียวแน่น ทั้งที่มนักวิจัยจากหลากหลายคณะสาขาและ ภาคีเครือข่าย ภาครัฐ และภาคเอกชนในขอนแก่นและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรม ในระดับท้องถิ่นสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมบันเทิงเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการยกระดับ หมอลำสู่การเป็น Soft Power ในอนาคต

หมอลำสามารถเป็นเครื่องสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรม 1) หมอลำประยุกต์ สามารถสร้างอิทธิพลทาง วัฒนธรรมได้จริงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ หมายถึงหมอลำได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับยุค สมัยสามารถมีอิทธิพลต่อผู้คนในด้านวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง โดยอิทธิพลนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในประเทศไทย เท่านั้น แต่ยังสามารถส่งผลต่อต่างประเทศได้เช่นกัน 2) Soft Power ผ่านหมอลำสามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วม สมัยและภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับประเทศไทย หมายถึงการใช้วัฒนธรรมหมอลำเป็นเครื่องมือในการสร้าง อิทธิพลทางวัฒนธรรมอย่างนุ่มนวล เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัยและเป็นสากลให้กับประเทศไทย นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับประเทศ 3) การพัฒนาหมอลำสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และ "Soft Power" ในสังคมเสมือน หมายถึงการนำเอาศิลปะการแสดงหมอลำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในรูปแบบใหม่ และใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมในพื้นที่ดิจิทัลหรือโลกออนไลน์ โดยเป็น การนำเสนอหมอลำในรูปแบบที่ทันสมัย เข้าถึงง่าย เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชมทั้งในและต่างประเทศ และ ทำให้หมอลำกลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

ในยุคโลกาภิวัตน์ "Soft Power" กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ประเทศต่างๆ ใช้เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ ผ่านวัฒนธรรมหมอลำ ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคอีสานได้รับการพัฒนาเป็น "หมอลำประยุกต์" โดยผสมผสานดนตรีร่วมสมัย แสง สี เสียง และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเข้าถึงผู้ชมรุ่นใหม่และต่างชาติ

อย่างไรก็ตามหมอลำยังไม่ได้รับการบูรณาการในระดับยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องมือ Soft Power อย่างเต็มรูปแบบ บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการศึกษารูปแบบ การเผยแพร่หมอลำประยุกต์ศักยภาพของหมอลำในการเป็น Soft Power และแนวทางพัฒนาเชิงนโยบาย ตามความหมายของหลักการและเหตุผลของการวิจัย 1) ศึกษารูปแบบและกระบวนการเผยแพร่วัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ในบริบท Soft Power 2) วิเคราะห์ศักยภาพของหมอลำประยุกต์ในการส่งเสริมภาพลักษณ์และอิทธิพลวัฒนธรรมของไทยในระดับสากล 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาหมอลำให้เป็นเครื่องมือส่งเสริมเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ของไทย

ภาพที่ 1: ระบบอุตสาหกรรมความบันเทิงเชิงวัฒนธรรม

จากภาพที่ 1 เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเผยแพร่วัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ในบริบท Soft Power โดยเน้นย้ำถึงกระบวนการเผยแพร่ผ่าน "ระบบอุตสาหกรรมความบันเทิงเชิงวัฒนธรรม" ซึ่งเชื่อมโยงกับกลุ่มบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายส่วน ตั้งแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ส่งผ่านได้แก่ ประชาชนชาวบ้านผู้เป็นภูมิปัญญาด้านหมอลำ นักวิชาการด้านวัฒนธรรมและ Soft Power นักแสดงหมอลำประยุกต์ และ ผู้ผลิตหมอลำประยุกต์ไปจนถึงหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุน เช่น กระทรวงวัฒนธรรม และสถานที่ราชการทุกหน่วยงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและเข้าถึงผู้ชมหลากหลายกลุ่ม ทั้งในชุมชนเมือง ชุมชนพื้นบ้าน และผู้ชมทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ เพื่อขับเคลื่อนหมอลำให้เป็นพลังอำนาจทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

การพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนา 1) ส่งเสริมการบูรณาการหมอลำในกลยุทธ์ Soft Power 5F, 1) Food, 2) Film, 3) Fashion, 4) Fighting, 5) Festival, 2) พัฒนาช่องทางดิจิทัล การตลาด และนวัตกรรมสำหรับศิลปินหมอลำ 3) จัดทำ Cultural Mapping และ Metaverse เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรม 4) สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคการศึกษา และศิลปินพื้นบ้าน ฉะนั้นหมอลำไม่ใช่แค่การแสดงพื้นบ้าน แต่เป็นทุนวัฒนธรรมที่ทรงพลัง และมีศักยภาพสูงในการพัฒนา เป็นเครื่องมือ Soft Power ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการทูตวัฒนธรรมในเวทีโลก

ที่	หมอลำประยุกต์สู่ Soft Power		
1	เผยแพร่วัฒนธรรม	- สื่อออนไลน์ - เวทีแสดงจริง	สร้างรายได้ใหม่ - การแสดง ไลฟ์สด สื่อ - เป็นอาชีพหลัก/เสริม
2	สร้างอัตลักษณ์	- ภาครัฐมีใจในอีสาน - วัฒนธรรมร่วมสมัย	- พัฒนาเป็น Soft Power ไทย
3	สร้างสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	- เวทีแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม - ความเข้าใจร่วมทางวัฒนธรรม	เสนอเชิงนโยบาย - จดลิขสิทธิ์หมอลำ - สนับสนุนโดยรัฐและเอกชน - ต้นสู่นานาชาติ

ตารางที่ 1: ความเชื่อมโยงการเผยแพร่วัฒนธรรมหมอลำประยุกต์

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของการขับเคลื่อนหมอลำประยุกต์สู่ Soft Power โดยแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านทั้งสื่อออนไลน์และเวทีแสดงจริงซึ่งนำไปสู่การสร้างรายได้ใหม่และการเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้ 2) การสร้างอัตลักษณ์ เพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจ

ในความเป็นอีสานและวัฒนธรรมร่วมสมัย อันเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาเป็น Soft Power ไทย 3) การสร้างสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านเวทีแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมซึ่งจะนำไปสู่การเสนอเชิงนโยบายเพื่อจดลิสหัตถ์หมอลำ การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนและการผลักดันสู่เวทีนานาชาติในที่สุด

สรุป

จากการศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรมหมอลำประยุกต์ พบว่าหมอลำประยุกต์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในการขับเคลื่อนอิทธิพลทางวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในบริบทของ Soft Power ซึ่งประเทศไทยยังสามารถใช้ศิลปะพื้นบ้านร่วมสมัยอย่างหมอลำในการส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศ และสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การศึกษานี้จึงตั้งเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์แนวทางและกระบวนการในการนำหมอลำประยุกต์มาใช้เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมใน Soft Power และเสนอแนวทางเชิงนโยบายเพื่อบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนาในอนาคต ในยุคโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอิทธิพลระดับนานาชาติ ผ่านแนวคิด "Soft Power" ที่เน้นอิทธิพลทางวัฒนธรรม ค่านิยม และภาพลักษณ์ ประเทศไทยมีศิลปะและวัฒนธรรมหลากหลาย ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นเครื่องมือ Soft Power ได้โดยเฉพาะ "หมอลำ" ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเด่นชัด ในช่วงหลังหมอลำได้พัฒนาเป็น "หมอลำประยุกต์" โดยผสมผสานดนตรีสมัยใหม่ เสื้อผ้าร่วมสมัย และเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เข้าถึงผู้ชมทั้งในและต่างประเทศมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการวิเคราะห์ในเชิงยุทธศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทของหมอลำในบริบท Soft Power อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของหมอลำต่อสภาพสังคมและความนิยมของผู้ชมในแต่ละยุค หมอลำไม่เพียงแต่เป็นความบันเทิงแต่ยังเป็น "สื่อวัฒนธรรม" ที่มีพลังสะท้อนวิถีชีวิต ประชาชน และอัตลักษณ์ ของชาวอีสาน มีบทบาทเชิงประวัติศาสตร์และสังคมอย่างลึกซึ้ง จึงควรได้รับการอนุรักษ์ พัฒนา และผลักดันให้เป็นทุนวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สามารถใช้ได้ในระดับสากล โดยเฉพาะในยุคที่ประเทศไทยกำลังผลักดันอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Economy) ผ่านกลยุทธ์ Soft Power 5F ได้แก่ Food, Film, Fashion, Fighting (มวยไทย), Festival

บรรณานุกรม

- ดิฐพงษ์ อุเทศธำรง. (2568). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนารูปแบบการแสดงหมอลำวิถีใหม่เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีสาน. *วารสารศรีวันาลัยวิจัย*. 15(1), 209-210
- ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์. (2553). หมอลำกับการดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 2(1), 1-2.
- เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์. (2567). *Soft power กับการท่องเที่ยวไทย: กลุ่มงานวิชาการ 3 สำนักวิชาการ*. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2568 จาก <https://cdc.parliament.go.th>.

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2565). “หมอลำ” กับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมและพัฒนาสู่การเป็น Soft Power. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2568 จาก <https://kku.ac.th/th/126918/>

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2565). *ร้อยเรื่องเมืองไทย: หน่วยงานเผยแพร่*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร: สำนักวิชาการสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา.

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยกระทรวงวัฒนธรรม. (2564). *ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2568 จาก ocacartfund.go.th.

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยและกองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย. (2566). *ยุทธศาสตร์กองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2568 จาก <https://ocacartfund.go.th/Organizational-Strategy/26857c9d-a827-437c-be27-c63e138bfaa8>

สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์. (2565). *Soft power (อำนาจละมุน) พลังละมุนละไมสู่ความสำเร็จบนเวทีโลก: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักวิชาการ สถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2568 จาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2565-may7>

Joseph S. & Nye. Jr. (2004). *Soft power: The Means to Success in World Politics Public Affairs*. Retrieved 2 April 2025 from https://www.belfercenter.org/sites/default/files/pantheon_files/files/publication/joe_nye_wielding_soft_power.pdf

MacPhail Hall S.H. et al. (1980). *Cultural Studies Theory: cultural texts can be interpreted differently by audiences based on their social and cultural contexts*. Retrieved 25 May 2025 from www.stuarthallfoundation.org.

The citizen. Plus. (2567). *จากราชนิยมหมอลำซึ่งคู่คิลปินแห่งชาติ: แม่ครูราตรี ศรีวิไล บงสิทธิพร*. สืบค้น 19 กันยายน 2568 จาก <https://www.thaipbs.or.th-Thai PBS>.